

על פרת היבוא מהולנד

מהו המצב לאמיתו?
מונחות לנגד עיני רשימות על הבקר, שחולק באיזור באר טוביה, במשקי האגף להתישבות המעמד הבינוני ובאיזור חדרה. סיכמתי את התוצאות של שלושת האיזורים האלה, אשר משקפים בקירוב את המצב גם בשאר האיזורים. באיזור באר טוביה התוצאות משיביות רצון מכל הבחינות, במשקי המעמד הבינוני המצב פחות או יותר נורמאלי ובאיזור חדרה התצלחה לא היתה מלאה.
להסברת המצב והערכת החומר המובא לחלק יש להקדים שבחלוקת הבקר לא נהגו בהתאמה ובבחירה מיוחדת של בקר מסוג מסוים לאיזור ולמשק מסוימים; היתה זאת חלוקה שווה יחסית לפי הגרלה לכל איזור ומשק. וכן צריך להביא בחשבון שברובן המכריע חולקו הפרות המבכירות למתישבים חדשים; זו היתה הפרה הראשונה במשקם ועל פרה זו, או אף על מבכירה זו, למדו המתישבים לחלוב ולטפל, כי הכשרה קודמת כמעט שלא היתה להם.

בסתיו ובחורף 58—1957 הובאו על ידי המחלקה להתישבות של הסוכנות כ־800 פרות ומבכירות (עגלות הרות) מהולנד. הן חולקו במשקי ההתישבות החדשה, המושבית בעיקר, דרומה מחדרה. שמועות מהלכות בארץ, וכן הושמעו גם הערות בכתב באחדים ממאמריי של ד"ר ר. וולקני ב"השדה", שההצלחה לא האירה לנו פנים ביבוא הזה ושאיך בקר זה יכול לעמוד בהתחרות עם הבקר המקומי — הישראלי. באים ואומרים עוד, שמוטב היה לוותר על יבוא זה כיון שבסופו של דבר רובו ירד לטמיון. כל המדברים כך, מתוך התרשמות בלבד אומרים דבר ריהם, מתוך שמיעה ממקור שני ושלישי, ולא מתוך מגע ישיר עם מקבלי הבקר ומחזיקיו. הבקר, כאמור, חולק בהתישבות המושבית, כפרה ראשונה ויחידה למשק, וכשנפגע, "משק בקר" כזה, הריהו נפגע בכל מאת אחוזיו; הוא סובל, הוא מתמרמר והוא שמוציא את דיבת הפרה לרעה. ממשקים כגון אלה שומעים בעיזר את התלונות ומתרשמים כפי שהתרשמו.

טבלה 1. מועדי ההמלטות לפי האיזורים

האיזור	מספר ראשי הבקר שקלטו			ההמלטות לפי החדשים								הפלות או חיסול לפני ובשעת ההמלטה
	פרות	מבכ.	ס"ה	11	12	1	2	3	4	5	6	
באר טוביה	16	54	70	3	5	10	21	22	1	6	—	2
מעמד בינוני	30	99	129	4	7	16	37	37	20	1	2	5
חדרה	10	44	54	—	1	5	14	15	15	4	—	—
ס"ה	56	197	253	7	13	31	72	74	36	11	2	7

טבלה 2. חלוקת הפרות והמבכירות לפי שיאי התנובה היומית לאחר ההמלטה

התנובות בליטרים האיזור	עד 12 (בכלל)		13—15		16—18		19—21		22—24		25—28		29 ומעלה	
	מב.	ג.	מב.	ג.	מב.	ג.	מב.	ג.	מב.	ג.	מב.	ג.	מב.	ג.
באר טוביה	—	4	—	11	1	30	3	5	8	1	3	—	—	—
מעמד בינוני	—	13	—	32	5	19	7	23	6	6	6	—	3	—
חדרה	—	4	—	13	1	20	1	5	2	2	3	—	—	—
ס"ה	—	21	—	56	7	69	11	33	16	9	12	—	3	—

ובעלים חדשים, ששכחים גם בבקר ישראלי, המועבר ממשק ותיק לחדש. מנסיונו ידוע לנו שבשנה שניה ושלישית לקיומה של פרת היבוא ההולנדית בישראל היא מגלה את יכולתה התורשתית המלאה בהנבת חלב גבוהה, במידה שהיא נהנית מתנאים משקיים נאותים, הזנה וטיפול מקצועיים כדרוש. גם ביבוא שמדובר בו התנסונו בעובדה מעניינת, שכדאי לספר עליה בהזדמנות זו. כתוצאה מטלי טולי דרך, ואפשר גם בגלל סיבות אחרות, הפילו מספר מבכירות הניבו תנובות אפסיות אחרי ההפלה או שלא הניבו כלל. 12 מהן ריכוזו באחד הקיבוצים הצעירים כעגלות בגיל ההרבעה, כי כולן היו צעירות, בנות 18—21 חודש בלבד. 9 מהן התעברו ו-6 כבר המליטו. תנובות השיא לאחר ההמלטה, שהיא בבחינת הראשונה אצלן, נעה בגבולות 25 ליטר ויותר. וכן גם מניחות את הדעת בהחלט תנובותיהן של הפרות שהמליטו בארץ. פעם שניה ועומדות בתקופת חליבתן השלישית בהתאם לגילן. מצב ההתעברות בבקר היבוא והיצואה על מצב ההתעברות בבקר היבוא בחבל התיכון אפשר לעמוד מהמספרים שבטבלה 3.

לשם הערכה נכונה של הנתונים בטבלה 2 צריך להביא בחשבון גם את העובדות דלהלן: 1. רוב המבכירות המליטו בגיל צעיר — 23—27 חודש — הפרות, רובן ככולן היו בהריון השני ונחלבו בארץ בתקופתן השניה. 2. כ-20% מן ההמלטות חלו בחדשים אפריל—יוני, חדשי החמה הקשים; לעובדה זו, כידוע, השפעה שלילית רבה על כושר ההנבה בכלל ובאופן מיוחד על פרת יבוא ממערב אירופה, העומדת בשנתה הראשונה להתאקלמות בארץ סובטרופית. בבואנו איפוא לסכם את התנובות לאור העובדות הנ"ל, הרי יוצא שלמעלה מ-80% של הפרות הגיעו לתנובות שיא יומיות של 20 ליטר ומעלה וכ-30 מהן הניבו אף למעלה מ-25 ליטר ביום. ואשר למבכירות, הרי כ-60% הניבו תנובות שיא יומיות שנעו בין 15 ליטר ל-24 ליטר. המוצדק להתאונן על תנובות כאלו? אולם יש להודות בעובדה שהן לא התמידו זמן רב בתנובות השיא. עקומת התנובה ל-6—8 חודשי החליבה הראשונים תלולה למדי, זוהי הסיבה לאי-שביעת רצון של בעלי הבקר; אבל אלה חבלי קליטה והסתגלות לתנאי אקלים, משק

טבלה 3. ההמלטות למי חודשי השנה ואחוז ההתעברות עד 1.10.58

הערות ותוספות	ההרות		ההמלטות	
	מספר ההרות	ב- % מכלל הממלטות	מספר הממלטות	בחדשים
בינתיים עלה מספר ההרות בחבל זה עד מחצית דצמבר 1958 ל-72% ולא אבדה התקוה להתעברותן של חלק גדול משאר הפרות.	4	100	4	11.57
	17	70	24	12
	40	85	47	1.58
	62	63	98	2
	77	57	136	3
	11	29	38	4
	3	30	10	5
ס"ה	214	60	357	

באזור באר טוביה התעברו עד 1.10.58 57 מן ה-70 פרות ומבכירות שנקלטו (כולל השתים שהפילו). זה היווה 84.6% מכלל הפרות. בינתיים נתעברו פרות נוספות ואחוז ההרות עלה עד ל-94.

ככל שהפרות או המבכירות המליטו מאוחר יותר באביב ובימות החמה, לקתה ההתעברות יותר ויותר, אבל לא בכל האיזורים המצב שווה. אם נחזור לשלושת האיזורים שטיפלנו בהם לעיל נקבל תמונה אחרת ממצב ההתעברות.

היה טיפול טוב וידיעת המקצוע. לעומת זה באיזור חדרת התוצאות כלתי מניחות את הדעת בהחלט. מ-54 פרות ומבכירות חוסלו כבר 10, שהן 18% מכלל הפרות שחולקו, ועוד היד נטויה. מבין ה-44 שנותרו, רק 30 חת-עברו עד 1.12.58 (68%).

עיקר הכשלון באיזור זה הוא בכפר אחד, שקיבל 12 מבכירות ולא טיפל בהן כראוי; אחוז היציאה בכפר זה היה גבוה וקרוב לוודאי שיהיה הכרח להוציא את כל הבקר במרוצת השנה הבאה. בכל שאר היישובים שבאיזור זה המצב בדרך כלל דומה לזה שבמשקי המעמד הבינוני. ענין רב יש למצוא גם בשתי טבלאות נוספות, בהן מובאים נתונים על קליטת בקר היבוא מהולנד בשנת 58—1957 בחבל התיכון.

ראוי לציין שעד ה-1.10.58 לא חוסלה אף פרה או מבכירה באיזור באר טוביה ורק בחודש האחרון יצאו 2 ראשים. תמונה דומה מתקבלת מהמשקים של האגף להתישבות המעמד הבינוני. לפי הד"ח שנשאו ל-1.12.58 120 ראש בקר מ-129 שחולקו. אחוז החיסול עד כה (מסיבות שונות ולא מעקרות או אי התעברות בלבד) מגיע ל-7, אשר יעלה בוודאי עד 10% עם גמר השנה. מבין ה-120 שנשאו התעברו 100 (84%). במשך חודשי החורף התעברנה בוודאי עוד כמה פרות וההפסד בבקר מחמת אי-התעברות לא יהיה כבד. אגב — לדעת המדריך לגידול בקר במשקים אלה, לא הורגשה השפעה מיוחדת של מועדי ההמלטה על ההתעברות; הגורם החשוב ביותר

טבלה 4. הקליטה ומצב ההתעברות לפי האיזורים בחבל התיכון

האיזור	קיבלו ס"ה ראשי בקר	יצאו		נשארו		הרות	
		%	מספר	%	מספר	%	מספר
רעננה	91	12	13.2	79	86.8	73	92.4
רמלה	164	16	9.7	148	90.3	123	83.1
רחובות	38	1	2.6	37	97.4	32	86.5
באר-טוביה	73	5	6.8	68	93.2	66	94.1
ס"ה בחבל	366	34	9.3	332	90.7	294	88.5

מהוות 88.5% (עד 1.1.59). מספר ניכר של פרות עומדות עוד לבדיקת הריון ואחוז ההרות בוודאי יעלה.

3. אחוז היציאה הגבוה ביותר היה באיזור רעננה — 13.2 והגמור ביותר — באיזור רחובות — 2.6.

מטבלה 4. הננו למדים:
1. מ-366 ראשי בקר שחולקו באזורי החבל יצאו 34 ראשי בקר עד ה-1.1.59 ונשארו 332 המהווים 90.7%; היציאה הסתכמה איפוא ב-9.3%.
2. מ-332 ראשי בקר שנשארו במשקים — 294 פרות נמצאו הרות לאחר בדיקת הריון והן

טבלה 5. הסיבות ליציאת הבקר

האיזור	אי התעברות	תנובה ירודה	הפלה והמלטה קשה	התנפחות, גוף זר	5 שונות	ס"ה יצאו
רעננה	3	2	3	1	3	12
רמלה	3	5	2	4	2	16
רחובות	—	—	1	—	—	1
באר-טוביה	4	—	—	1	—	5
ס"ה בחבל	10	7	6	6	5	34

עדר הבקר בבית-שערים בתשי"ח

שלנו הגיע השנה ל-975 ראש, בכלל זה הפרות, העגלות והעגלים. התנובה הממוצעת לפרה על-תה לעומת אשתקד ב-83 ק"ג, והגיעה ל-4646 ק"ג. אם כי לא הגענו עדיין לתנובה הממוצעת של משקי ספר העדר הארצי — 4950 ק"ג — הרי אין לזלזל גם בהישג צנוע זה. נקודה שהתח-קדמות תימשך גם להבא ובאחד הימים נשתווה עם העדרים המשובחים בארץ: ראוי לציון מיוחד — לידתן של 100 העגלות הראשונות, בנות הפרים הבדוקים של „און“.

הדר"ח הזה נערך ועובד ע"י הח' גרשון, אשר בינתיים פרש מהנהלת ספר העדר בכפרנו. חובה נעימה היא לציין את דביקותו הרבה וחמ-סירות הבלתי מסוייגת של הח' גרשון לעבודתו כמנהל ספר העדר, שנמשכה 15 שנים רצופות. חלק ניכר מהצלחתנו בטיפוח הבקר בכפרנו יש לזקוף לזכותו של הח' גרשון, אשר במשך כל שנות עבודתו שקד ללא ליאות על בריאות הע-דר, פעולות הבירור, שיפור ההזנה והאחזקה, ועלינו להודות שעמלו לא היה לשוא. יקבל נא את תודתנו והערכתנו הכנות יחד עם איחולים להצלחה בעבודתו החדשה“.

ועכשיו ננסה לתמצת ולתאיר את מצב הענף והתפתחותו בשנת תשי"ח.

התנועה בעדר

ב-1.10.57 מנה העדר: 302 פרות, 184 עגלות גדולות, 144 עגלות קטנות. במשך השנה נתווספו: 4 פרות, 7 עגלות גדולות, 175 עגלות קטנות.

היציאה במשך השנה

נמכרו לגידול ולחליבה: 30 פרות, 43 עגלות גדולות, 6 עגלות קטנות. נמכרו לשחיטה: 41 פרות, 7 עגלות גדולות, 6 עגלות קטנות. מתו: 2 עגלות קטנות. בס"ה יצאו: 71 פרות, 41 עגלות גדולות, 14 עגלות קטנות.

הדר"ח לשנת תשי"ח נפתח בהערות כלליות על מצב הענף בארץ ובדברי הערכה לח' גרשון וולף שפרש מעבודתו כרכז הענף במושב. נביא כאן את ההקדמה הזו פלשונה:

„ועדת הבקר מגישה לחברים את הדר"ח של שנת תשי"ח ברגשות מעורבים. הדר"ח מתפרסם בזמן של משבר בענף — משבר ממש הנובע מעודף חלב ותוצרת חלב בשוק וירידת מחירים בעקבות השפע הזה; נוסף לזה גם משבר פסיכר-לוגי שבא אחרי התקפות קשות על ענף חקלאי זה מצד מתכננים למיניהם, אשר גילו שתאום שהמיה היא בהמה „אוכלת עשב“ המצריך מים, והמים יקרים הם ומצומצמים במדינתנו.

לא כאן המקום להיכנס לאותו סבך של בעיות המטרידות את מחשבתו של כל חקלאי, כגון — חלוקת המים, גידולי תעשייה, איוון מאזן התש-לומים, פיזור ענף הבקר והקפאתו וכר וכר.

אבל דבר אחד ברור הוא שאנו עלולים לע-מוד בפני שינויים מרחיקי לכת בענף הבקר ועלינו להתכונן אליהם בעוד מועד. יש לבצע ברירה קפדנית בעדר ויחד עם זה לבחון מחדש את „סל המזונות“ של הפרה, על מנת להשיג קימוצים ניכרים בימי עבודה ובצריכת המים. אם נעשה את שני הדברים האלה בזמן, יש לקוות שהשינויים העלולים לבוא בענף לא יפתיעו אר-תנו ולא יביאו הפסדים גדולים.

מתוך קריאה בדר"ח יתברר לחברים שהעדר

אחוז היציאה בכל אזורי הארץ יסתכם כנראה ב-12. יש לשער שאחוז היציאה מיבוא זה של 57/58 יגדל בהרבה בשנה השניה ויגיע עד ל-18—20, כי חלק ניכר של פרות שהוצאתן נדחתה בשנה הראשונה לשהותן בארץ — גודלן להר-צאה יוכרע בוודאי בשנה זו. לפי זה תסתכם, כנראה היציאה במשך השנתיים ב-30%—35%, ואם ישארן עוד לאחר שנתיים ב-65%—70% מן הפרות שהובאו נוכל ללא היסוס לסכם, שהיבוא הצליח והבקר התאקלם במשקינו.

ח. עפרוני

הסוכנות היהודית, המחלקה להתישבות